

3. Мальська М. П. Міжнародний туризм і сфера послуг : підруч. / М.П. Мальська, Н.В. Антонюк, Н.М. Ганич. – К.: Знання, 2008. – 661 с.
4. Окладнікова Є.А. Міжнародний туризм. Географія туристських ресурсів світу: навч. посібник за спец. «Туризм» і «Соціокультурний сервіс» / Є.А. Окладнікова - М., СПб.: Омега-Л, 2002. – 327 с.
5. Федорченко В.К., Дьорова Т.А. Історія туризму в Україні: навч. посіб. для студ. вузів / В.К. Федорченко, Т.А. Дьорова - К.: Вища школа, 2002.

In the article the basic going is considered near becoming and development of sporting tourism in Europe, his different kinds are appraised and centers of popularization. Essence of new active types of sporting tourism is exposed.

Keywords: sporting tourism, types of sporting tourism, centers of development of sporting tourism.

УДК 338.483.11(21)(477)(045)

Мучичка В.В
студент III курсу, спеціальність «Географія»,
Мукачівський державний університет
Лужанська Т.Ю.
кандидат географічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет

ОЦІНКА ЛАНДШАФТНОГО ПАРКОВОГО ПЛАНУВАННЯ ТА ДИЗАЙНУ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто основні підходи до системи ландшафтного планування, історію становлення, оцінено його тематичні розділи. Проаналізовано найпопулярніші парки в Україні, систему управління парком, формування туристичного продукту парків, дизайнерські підходи до парків.

Ключові слова: ландшафтне планування, ландшафтна програма, рамковий ландшафтний план, великомасштабний ландшафтний план, ландшафтний дизайн.

Україна, представляючи собою поліетнічний і полікультурний простір, традиційно є визнаним в усьому світі туристичним центром ландшафтного туризму. Унікальне поєднання природних та культурно-історичних ресурсів регіонів роблять Україну привабливою як для внутрішніх, так і для іноземних

туристів. Але, крім природних та історико-культурних туристичних ресурсів, Україна має ще велику кількість об'єктів та територій наукового, освітнього, промислового, релігійного призначення, які доцільно використовувати для розвитку нетрадиційних видів туризму.

На державному обліку в Україні перебуває понад 130 тис. пам'яток, із них: 57 206 - пам'ятки археології (418 з яких національного значення), 51 364 - пам'ятки історії (147), 5926 - пам'ятки монументального мистецтва (45), 16 293 - пам'ятки архітектури, містобудування, садово-паркового мистецтва та ландшафтні (3 541) [2].

Ландшафтне планування одночасно представляє собою процес, і результат цього процесу, що відображений у системі карт і пояснювальних звітів. Ці карти і звіти мають характеризуватися сформованою структурою, а сам процес має характеризуватись послідовністю певних кроків та етапів.

Ландшафтна програма - це оглядовий плановий документ (Карта і пояснювальний текст) регіонального рівня, що визначає основні напрями природокористування та відповідні їм основні ландшафтні функціональні зони та території планування. Ландшафтну програму рекомендується розробляти для територій суб'єктів макротериторіального рівня, наприклад для території держави.

Рамковий ландшафтний план - це сукупність карт і текстів, що містять середньомасштабні характеристики природно-ресурсного потенціалу, завдань охорони природи і реального використання території, а також рекомендації з екологічно доцільного природокористування і цілям розвитку території планування. Рамковий план рекомендується складати для адміністративних частин держави, наприклад для областей [3].

Ландшафтний план (великомасштабний) - це сукупність карт і текстів, за своїм складом в цілому подібних рамковому плану, але призначених для узгодженого вирішення завдань охорони природи і землекористування конкретними суб'єктами господарської діяльності та органами управління на нижчому (муніципальному) адміністративно-територіальному рівні. Оцінки та рекомендації ландшафтного плану ґрунтуються на великомасштабному (досить детальному) аналізі території планування, що забезпечує реалізацію конкретних програм і проектів природокористування та розвитку території.

Зазвичай рамковий ландшафтний і великомасштабний ландшафтний плани складаються з наступних тематичних розділів:

- сучасне використання території (структура землекористування) - цей розділ іноді не виділяється як самостійний, в цьому випадку його зміст включається в інші компонентні розділи;
- базові і специфічні біотопи та екосистеми;

- території, об'єкти і види, що підлягають охороні;
- ландшафтні особливості, рекреаційне використання і потенціал території;
- конфлікти природокористування;
- кліматичні умови і якість повітря;
- водні ресурси, їх стан та використання;
- ґрунтовий покрив, його стан та використання;
- цілі розвитку території та заходи щодо їх реалізації [3].

Кожний розділ ландшафтного плану, як правило, містить дві-три карти, а також табличний і текстовий матеріал, що характеризують середовищовідтворну здатність і ресурсний потенціал ландшафту та його компонентів, сучасне використання території (якщо воно не винесено в окремий розділ), ареали, в яких проявляються або можуть проявитися несприятливі природні й антропогенні процеси, можливі варіанти використання, а також рекомендації по догляду за ландшафтом. Сучасний рослинний покрив зазвичай відбивається на картах біотопного розділу, а геологічна будова, форми рельєфу і геоморфологічні процеси на картах ґрунтового і рідше водного розділів. У ландшафтних планах можуть бути присутні інші розділи, наприклад, про історію землекористування або про характерні для даної місцевості види забруднення навколишнього середовища - шумовий вплив аеропорту. Структура ландшафтної програми нерідко буває майже такою же, але частіше відрізняється більшою простотою. Найбільш лаконічний її варіант являє собою пояснювальний текст і карту функціональних зон території планування.

В Україні *ландшафтний дизайн* як галузь має багату історію. Безліч пам'яток садово-паркового мистецтва з'являються на нашій території вже в VIII столітті - Софіївка, Олександрія, Качанівка та інші. На сьогодні ландшафтний дизайн та архітектура переживають період бурхливого розвитку та широкого практичного застосування.

До найпопулярніших парків в Україні належать:

1. ***Парк імені Івана Франка.*** Один з центральних парків Львова, розташований перед головним корпусом університету ім. Івана Франка (будівля колишнього Галицького сейму). У парку ростуть одні з найстаріших в Україні дерева: платан західний, бук, каштан, трьохсотлітні дуби, велетенські ясени. Серед екзотів з Північної Америки, Далекого Сходу, Середземномор'я - тюльпанове дерево, маньчжурська аралія, катальпа, оцтове дерево, золотий дощ звичайний, магнолія, деревоподібна гортензія, японська айва. Вважається найстарішим міським парком в Україні і занесений до Списку світової культурної спадщини ЮНЕСКО.

2. **Шарівський парк** (палацово-парковий комплекс «Шарівка», пам'ятка культурної спадщини національного значення) розташований у селищі міського типу Шарівка Валківського району Харківської області. У ландшафтній частині парку вздовж схилів улаштована зручна звивиста мережа мощених доріжок. В основу композиції зелених насаджень покладений принцип чергування затінених ділянок з галявинами і прогалинами. Особливою мальовничістю відрізняється південна частина парку, з якої відкривається панорама палацового комплексу [100].

3. **Черкаський міський парк «Сосновий Бір»** - міський парк на території міста Черкаси в центральній Україні. Розташований на терасі Дніпра на березі Кременчуцького водосховища. Він є зразком паркового будівництва, розташований у північно-західній частині міста. Площа території становить 50 гектарів. Парк має різноманітні функціональні зони. Центральна його частина із комплексом водних об'єктів є головним архітектурним вузлом, навколо якого сконцентровано решту елементів паркової композиції. Декоративні водойми розміщені на різних рівнях із перепадами висоти до 2-3 метрів. Зелені масиви парку чергуються із відкритими галявинами.

4. **Національний дендрологічний парк «Софіївка»** - є пам'ятником краєвидного типу світового садово-паркового мистецтва кінця XVIII - першої половини XIX ст. Парк, науково-дослідний інститут Національної академії наук України, розташований у північній частині міста Умань Черкаської області, обабіч ріки Кам'янки. Площа - 179,2 га. Тут росте понад 2000 видів дерев і кущів (місцевих і екзотичних), серед них: таксодіум (болотяний кипарис), сосна Веймутова, тюльпанове дерево, платан, гінкго, смерека та багато інших. Головна композиційна вісь парку проходить по річищу Кам'янки, де споруджено ряд штучних басейнів та ставів: Верхній - понад 8 гектарів, Нижній - близько 1,5 гектарів та інші, водоспади (один з них 14 метрів висотою), шлюзи, каскади, підземну ріку Ахеронт (завдовжки 224 метри), водограї (найбільший - до 20 метрів) тощо. Парк прикрашають штучні скелі (Левкадська (Бельведерська), Тарпейська й інші), гроти (Венери, «Горішок», «Страху і сумнівів» та інші), павільйони (Флори, Рожевий), альтанки, скульптура [5].

6. **Державний дендрологічний парк «Тростянець»** - видатний шедевр садово-паркового мистецтва XIX ст., знаходиться у с. Тростянець Ічнянського району Чернігівської області. Його площа 204 гектари, підпорядкований Національній академії наук України. Засновником парку був Іван Михайлович Скоропадський (1804-1887 рр.). Для паркової архітектури Тростянця характерна велика кількість галявин і відкритого простору. Окремі галявини мають власні назви: Вестибюльна галявина, галявина гігантських туй, «Вісім братів», Горіхова галявина, галявина «Три сестри», Монументальна галявина,

Сонячна галявина, алея модрин, алея колоновидних туй. Деякі дерева в парку вирости в справжні монументи. На території, суміжній з парковими насадженнями, створено арборетум - колекційну ділянку дерев і чагарників. Серед колекційних видів арборетуму велика кількість рослин, що відрізняється за оригінальністю та забарвленням листя, формами крони. Культурно-просвітницьке значення Тростянецького дендропарку збільшується завдяки розташованим неподалік палацово-парковим ансамблям садибної та архітектурної культури XIX ст. в Качанівці та Сокиринцях. Щороку тут відбуваються міжнародні пленери художників-пейзажистів, окремі картини яких зберігаються в галереї міста.

7. Парк санаторію «Карпати» (Закарпатська область). Це пам'ятка садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення. Розташований на території санаторію «Карпати», що біля села Карпати Мукачівського району Закарпатської області. Площа парку 19 гектарів. Закладений у 1848 році у ландшафтному стилі з цінних декоративних порід рослин, має наукове значення. В парку зростає понад 50 видів цінних і декоративних рослин, таких як: сосна Веймутова, бук пурпуролистий, гліцинія китайська, аристолохія, оцтове дерево, сосна австрійська, сосна кедрова, дуб європейський, тюльпанове дерево, самшит вічнозелений, ялина та інші. У парку розташований мисливський палац графів Шенборнів, побудований у готичному стилі. У центрі парку міститься декоративний ставок, що живиться гірськими потоками, вкритий листям і білим лататтям. Парк прикрашений парковою скульптурою ведмедиці з ведмежатами й оленя, а також різьбленими статуями з дерева. В північній його частині діє бювет з мінеральною водою «Поляна Купель» та є «Джерело Краси» з цілющою водою. Щороку відбуваються культурно-розважальні заходи [5].

Лікування для ландшафтотерапії обумовлена чередуванням садів і лісів, полів тощо, що сприяє постійній зміні вражень, поліпшує настрій і діяльність всього організму. Чудовий ландшафт і повітря різноманітної української природи, в поєднанні з ходьбою, справляють потужний оздоровчий ефект.

Не викликає сумніву, що в сучасних умовах потреба людини в рекреації постійно зростає. Тому парки, що функціонують в Україні, можуть перетворитися на потужні культурно-рекреаційно-розважальні центри.

Управління парком складне і багатопланове, оскільки парк є цілісним природним, культурним, водночас, історичним середовищем. Потрібно враховувати всі взаємозв'язки між його компонентами для формування естетичної, просторової, екологічної, художньо-образної, економічної, управлінської сторін паркової діяльності. Взаємодія їх повинна створювати єдність і цілісність парку.

Парк повинен являти собою не просте підсумовування ряду вдало скомпонованих садово-паркових ландшафтів, задовольняє всім видам активного і пасивного відпочинку, але бути гармонійним поєднанням художніх ефектів ландшафтів з різним характером, взаємопов'язаних в загальну композицію парку.

Парки є не лише рекреаційно-привабливими територією. Згадуючи про значення цих територій для суспільства, варто наголосити на їх виховній ролі. Парки сприяють не лише естетичному, а й етичному, екологічному вихованню громадян, викликають почуття гордості за рідний край, дають змогу відчувати себе єдиним цілим із ним, виконують освітню функцію, спонукають внести свій внесок у збереження та охорону природи. Саме тому організований туризм, розумно спланований туроператорами - є найкращим способом реалізації цих цінностей [7].

Формування туристичного продукту парків є комплексом управлінських та організаційних заходів, які спрямовані на підвищення туристичної привабливості території, створення іміджу парку та його презентаційні можливості. У формуванні туристичного продукту важливу роль відіграє облаштування території, яке повинно мінімізувати негативний антропогенний вплив туристів на природні та історико-культурні комплекси. Базове облаштування території парку проводиться самим парком. До базових об'єктів облаштування відносять: об'єкти природи, історії, культури парку, візит-центри, екологічні стежки, стоянки з відповідним облаштуванням і т.д.

Величина площі культурно-розважального парку і його окремих функціональних зон обумовлює прийоми можливого їх архітектурного, планувального і ландшафтного рішення; діючими нормативами встановлено такі розміри функціональних зон: заклади культури 815%; фізкультурно-оздоровчі та спортивні споруди 1020%; тихого відпочинку дорослих - 50-75%; відпочинок дітей - 5-10%; господарські споруди - 1 %. Виникає необхідність творчого підходу до визначення складу функціональних зон і величини їх площі залежно від розміру парку, його положення в плані міста, особливого характеру природних даних території до композиційного рішення садово-паркового ландшафту кожної зони.

Сучасні тенденції зростання відвідуваності, розширення функціонального змісту культурно-розважального парку, збільшення технічних можливостей конструювання різноманітних пристроїв для відпочинку повинні бути відображені у функціональній і композиційній організації простору зони масових видів відпочинку та розваг. З усіх видів і форм культурно-освітньої роботи і відпочинку рекомендується ретельно відібрати ті, які вимагають природного оточення, тобто найкращим чином можуть бути проведені тільки в

культурно-розважальному парку. Причому для вирішення тієї чи іншої функціональної завдання та форми її подання відвідувачам має бути досягнуто єдність в організації простору паркової середовища [3].

Концентрація великих мас відвідувачів, що обумовлює високі рекреаційні навантаження (500 і вище чол. / га), виражає головну специфіку зони масового відпочинку і розваг, укладену в самому її найменуванні. Даний фактор визначає особливості архітектурно-планувальної організації зони масових видів відпочинку та розваг, масштаб композиційного рішення просторів, функціональні елементи якої треба розраховувати на інтенсивні потоки відвідувачів. Цю задачу слід вирішувати за допомогою раціонального планування: розосередження основних паркових споруд і пристроїв на території зони, великої пропускної здатності видовищних та розважальних споруд; більших розмірів площ в майданчиків; збільшення щільності мережі доріг і ширини їх полотна; більшою мірою насичення пейзажів штучними елементами композиції; найбільш інтенсивного і якісного благоустрою.

Кожен з об'єктів слід розташовувати в обрамленому насадженнями просторі, який служить своєрідним холлом під відкритим небом. Всі об'єкти необхідно об'єднувати головною і другорядною дорогами. Просторове розділення об'єктів пов'язане з розмежуванням відвідувачів в залежності від інтересів по різних ділянках зони. В цілому створюються хороші умови для функціонування кожного з об'єктів. Слід мати на увазі, що доцільне рішення планувальної організації та її окремих елементів можна забезпечити тільки на основі всебічного врахування конкретної ситуації - місця розташування зони в парку і природних умов ділянки [7].

Для зниження негативного впливу рекреаційного навантаження та рівня шуму, що перевищують гранично допустимі для парків в 3-4 рази, на умови інших видів відпочинку, рекомендується створювати шумозахисні пристрої - обвалування межі ділянки або її терасування в поєднанні з посадкою спеціальних смуг насаджень.

Застосування перерахованих заходів архітектурно-планувальної організації зони масових видів відпочинку дає можливість досягти повнокровного вираження характеру її ландшафту: великий масштаб і лаконізм як загального композиційного рішення, так і його окремих елементів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гатальська Н.В. Періодизація формування парків-пам'яток садово-паркового мистецтва на території Центрально придніпровської височинної області / Н.В. Гатальська // Науковий вісник Національного

- університету біоресурсів і природокористування України. - 2011. - Вип. 164, Ч.2. - С. 40-48.
2. Державний реєстр національного культурного надбання (Пам'ятки містобудування і архітектури України) // Пам'ятки України. Історія та культура : наук.-попул. ілюстр. часоп. - 1999. - № 2–3. - С. 3-161.
 3. Ключко Ю.М. Культурно-дозвіллева сфера України: динаміка змін та перетворень: монографія / Ю.М. Ключко, В.Д. Ковтун, Л.О. Троєльнікова Н.М. Цимбалюк / за наук. ред. Н.М. Цимбалюк. - К.: - 2004.- 180 с.
 4. Леонтєва Ю.Ю. Оцінка ресурсів категорії "атракція" регіональних дестинацій України / Ю.Ю. Леонтєва // Економіка і регіон. - 2009. - №3 (22). - С. 20-25. Парки культури і відпочинку у сфері індустрії розваг. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://culturalstudies.in.ua/knigi_8_38.php
 5. „Україна. З красою, ваша” – у світовому інформаційному просторі // <http://sd.org.ua/news.php?id=15591>
 6. Яременко Н.В. Дозвіллезнавство: навч. посіб. / Н.В. Яременко. - Фастів: Поліфаст, 2007. - 460 с.

In the article the basic going is considered near the system of the landscape planning, becoming history, he is appraised thematic divisions. The most popular parks are analysed in Ukraine, control system by a park, forming of tourist product of parks, designer going near parks.

Keywords: landscape planning, landscape program, scope landscape plan, large-scale landscape plan, landscapedesign.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>